

V. STAV A ROZVOJ OBCÍ

V.1. Úvod

Cílem této zprávy je zhodnotit stav a předpokládaný rozvoj sídel a územní infrastruktury v zájmovém území projektu a zpracovat názor veřejnosti získaný realizací 4 pracovních setkání. Zpráva je rozdělena na dvě základní části, první prezentující zhodnocení pozice zájmového území v platných rozvojových strategiích a dokumentech a druhá část prezentující dílčí výsledky z procesu participace s veřejností při plánování rozvoje regionu.

V.2. Zhodnocení stavu a předpokládaného rozvoje obcí a územní infrastruktury

Zájmové území projektu je situováno na 21 katastrech 15 obcí Středočeského kraje. Všechna sídla jsou situována v intenzivní zemědělské krajině a vykazují výrazný venkovský charakter osídlení. Území projektu je významnou dopravní křižovatkou, v níž nejvýznamnější roli hrají silniční a železniční tahy, okrajový význam má i lodní a letecká doprava. Jihozápadní část území výrazně ovlivňuje provoz vojenské letecké základny Čáslav. Ve všech obcích se aktuálně vyskytují ekonomicky aktivní podnikatelské subjekty – od nejnižšího zastoupení 28 subjektů v obci Kobylnice, přes 152 subjektů v Chotusicích až po 257 subjektů v obci Církvice. Převažujícím odvětvím hospodářské činnosti jsou služby a obchod, průmysl a zemědělství. A dle právní formy převažují v území významně živnostníci. Z kulturních zařízení je zájmové území vybaveno 12 veřejnými knihovnami, 2 stálými kiny a 2 muzei. V zájmovém území se vyskytuje 9 sakrálních staveb, 9 hřbitovů a 1 smuteční síň. Pro děti a dorost jsou k dispozici 3 střediska pro volný čas dětí a mládeže, 8 mateřských škol, 3 základní školy (1.-5. ročník) a 2 základní školy (1.-9. ročník). Sportovní a rekreační zázemí tvoří 1 koupaliště, 7 tělocvičen, 15 sportovních hřišť a 2 otevřené stadiony. V zájmovém území fungují 2 samostatné ordinace praktického lékaře pro dospělé a 1 samostatná a 1 detašovaná ordinace praktického lékaře pro děti a dorost. V zájmovém území je možné navštívit 1 samostatnou stomatologickou ordinaci a 1 detašované zařízení lékárenské péče.

V rámci zhodnocení územní infrastruktury byla provedena analýza aktuální vybavenosti obcí vybranými typy technické infrastruktury (plynem, kanalizací s ČOV a vodovodem), na základě níž lze konstatovat, že většina obcí je již připojena na rozvod plynu, naopak kanalizací disponuje pouze 8 z 15 sledovaných obcí a ČOV postrádá nadpoloviční množství obcí zájmového území. Pitná voda je rozvedena veřejným vodovodem jen v 6 větších obcích. Z toho logicky vyplývají nejaktuálnější problémy obcí – výstavba kanalizací s čističkami, které by výrazně napomohly zkvalitnění životního prostředí regionu, zejména kvality vod, dále výstavba veřejného vodovodu, který by nahradil nekvalitní lokální a nedostatečně vydatné zdroje (soukromé či obecní studny).

Tab. č. 1: Vybavenost obcí vybranými typy technické infrastruktury

obec / typ infrastruktury	plyn ¹	kanalizace ¹	ČOV ²	vodovod ¹
Bernardov	ano	ne	ne	ne
Bílé Podolí - část Zařičany	ano	ne	ne	ne*
Církvice	ano	ano	ano*	ano
Hlízov	ano	ano	ne	ano
Horka I	ano	ne	ne	ne
Horušice	ano	ne	ne	ne
Chotusice	ano	ano	ano	ano
Kobylnice	ano	ne	ne	ne
Nové Dvory	ano*	ano	ano	ano
Rohozec	ano	ano částečně*	ano*	ne
Svatý Mikuláš	ano	ne	ne	ne
Třebešice	ne	ne	ne	ne*
Vlačice	ano	ano*	ano	ne
Záboří nad Labem	ano	ano	ano	ano
Žehušice	ano	ano	ano	ano

¹ zdroj: Malý lexikon obcí 2008, ČSÚ - <http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/p/1302-08>

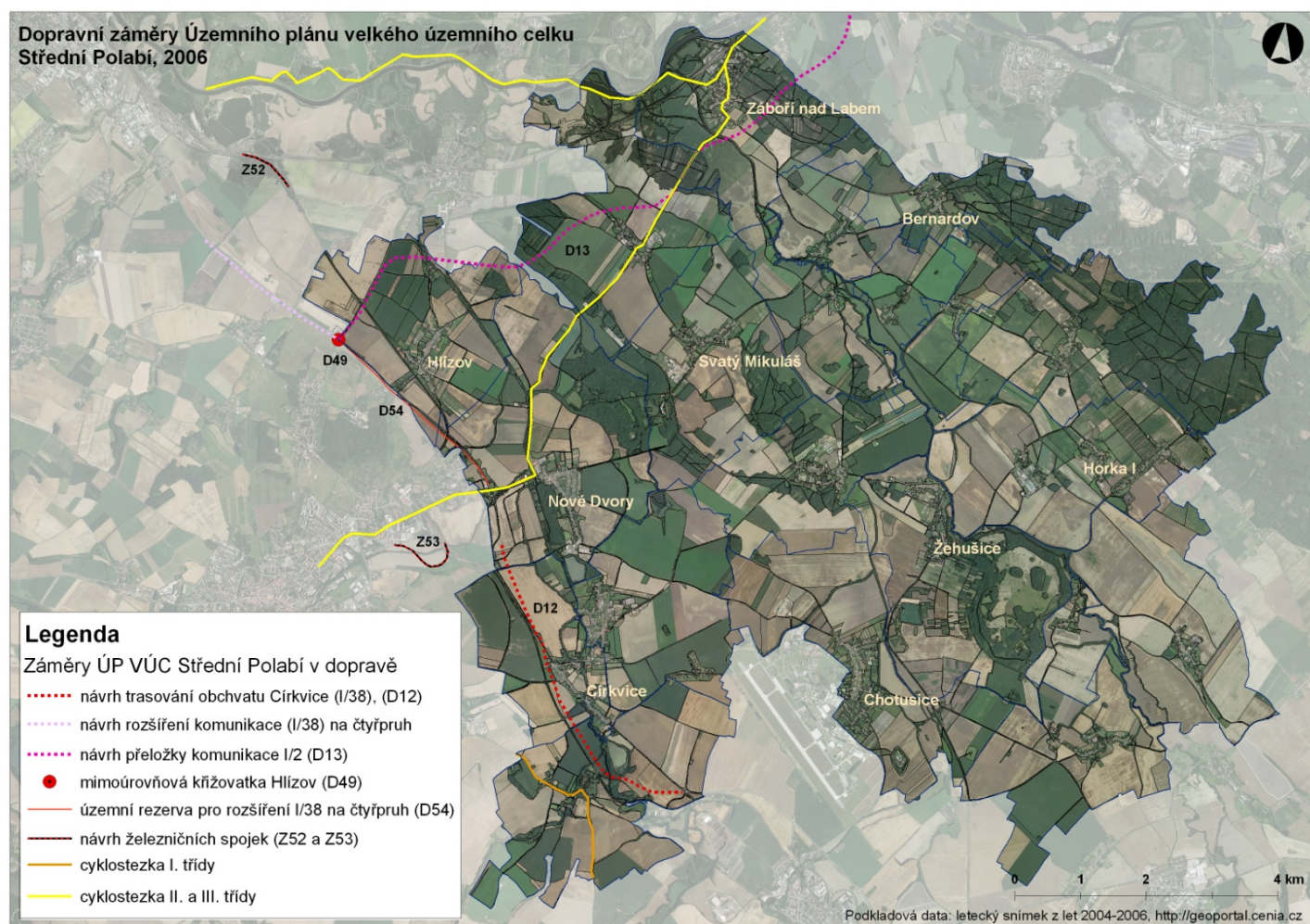
² zdroj: Portál Středočeského kraje - Vybrané údaje majetkové a provozní evidence - <http://www.kr-stredocesky.cz/portál/odbory/zivotni-prostredi-a-zemdelstvi/vodni-hospodarstvi/>

* aktualizováno na základě konzultace na OÚ či terénním průzkumem

V kapitolách zabývajících se plánovaným či potenciálním rozvojem sídel a územní infrastruktury území byla postihnuta široká škála návrhových opatření. Z nadřazených dokumentů, z nichž vycházejí další detailnější územně plánovací nástroje, byla studována Politika územního rozvoje ČR, 2006, včetně její aktualizace 2008, která ze své pozice vymezuje rozvojové oblasti a osy. Dá se říci, že zájmového území se bezprostředně dotýká jen jedna osa a to návrh trasování produktovodu při západní hranici řešeného území.

Nadřazené dokumenty pojednávající velké územní celky řeší komplexně otázku rozvoje území. V Územním plánu velkého územního celku Střední Polabí, 2006 byla studována především problematika rozvoje infrastruktury. V řešeném území bylo navrženo několik změn v oblasti silniční dopravy. Jedná se konkrétně o návrh mimoúrovňové křižovatky, lokální přeložky silnic I. třídy a návrh zcela nového trasování komunikace I. třídy – přeložka I/2. Některá opatření jako mimoúrovňová křižovatka u Hlízova, či návrh rozšíření komunikace I/38 na čtyřpruh jsou přínosem zejména z důvodu zlepšení stávající nevyhovující dopravní a bezpečnostní situace. Záměry výstavby přeložek a zcela nového trasování komunikace I. třídy jsou již z krajinářského pohledu problematičtější. Nové stavby jsou velkým zásahem do krajiny a jejich realizací dochází k trvalé změně krajinného rázu, negativnímu ovlivnění okolí plánované komunikace. V řešeném území jsou navíc plánované novostavby trasovány v prvcích ÚSES (a to i regionální úrovni). Realizací uvedených záměrů dojde k narušení a pravděpodobně trvalému poškození cenných přírodních částí krajiny. Výstavba nové trasy komunikace - I/2 Hlízov - Záboří nad Labem by na druhou stranu mohla být v některých ohledech i přínosem. Zejména tehdy, kdyby po její výstavbě byla současná dopravně silně zatížená komunikace I/2 přeřazena do komunikací nižší kategorie a byl by zde omezen průjezd nákladních automobilů. Čímž by došlo k výraznému odlehčení špatné dopravní situace zejména v intravilánech obcí Nové Dvory, Svätý Mikuláš a Bernardov, kde nejsou plánovány ani v dalekém výhledu obchvaty, a Kobylnice, kde územní plán počítá s výhledovou územní rezervou pro obchvat obce, která však není řešena v širších územních souvislostech, tedy na sousedních katastrálních územích.

Obr. č. 1 Dopravní záměry Územního plánu velkého územního celku Střední Polabí, 2006

Dokumentace lokální úrovně řeší uspořádání funkčních ploch katastrálních území detailněji. Při analýze záměrů jednotlivých územně plánovacích dokumentací bylo zjištěno, že všechny obce, respektive sídla zájmového území podporují rozvoj funkce bydlení, který je navržen především jako bydlení v rodinných domech, výjimečně je povolena stavba jednoho či dvou bytových domů. Tendence zastavovat zejména okolí obce je zde snadno vysledovatelná, přestože se v obcích vyskytují proluky, zchátralé a někdy i provozně nebezpečné stavby, o jejichž zastavení respektive renovaci by se úřady měly zajímat přednostně. Navržené lokality k zastavení např. v Nových Dvorech jsou poměrně problematické zejména z důvodu možného narušení původní historické komponované krajiny a tak i vnějšího obrazu historického sídla. Rozvojem zástavby v severní části obce v blízkosti bývalé rezidence dominikánů by navíc došlo ke zničení tradičních malovýrobních struktur, které se v řešeném území již téměř nevyskytují. Změnou územního plánu obce Svatý Mikuláš bylo umožněno vystavět rozsáhlou zástavbu rodinných domů „satelitního“ typu. Jde o lokalitu Za olšinou, která vůbec neakceptuje původní urbanistickou strukturu obce, naopak rozvíjí pravidelnou síť komunikací a parcel bez významnějšího návrhu sociálního prostoru, služeb, veřejné zeleně atd. Tato lokalita hraje navíc roli v komponované krajině 19. století, kdy v její blízkosti byl situován rybník a jedna z vedlejších kompozičních os zámku Kačina.

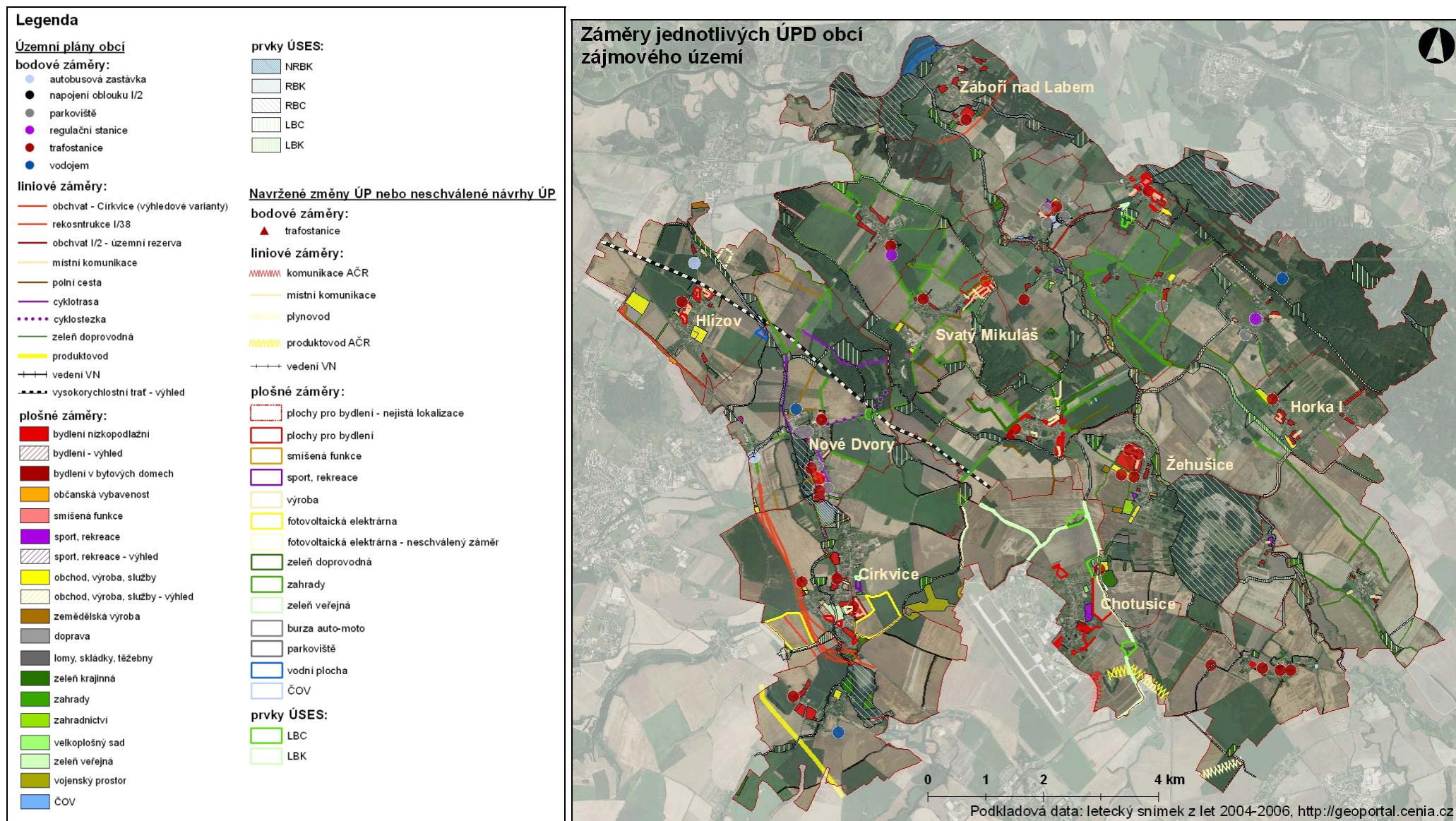
V lokalitách pro novou výstavbu jsou navrženy místní komunikace, které zajistí obsluhu území. Mimo návrhy místních komunikací je v některých plánech upraveno trasování např. komunikace I. třídy (návrh změny trasování I/2 – obchvat Záběh nad Labem, trasování komunikace I/38 - obchvat Církvice, které se dotýká katastrů – Nové Dvory, Církvice a

Třebešice a kde již byla z mnoha variant zvolena jedna nejvýhodnější trasa A2+B+C2). V rámci rozvoje vysokorychlostních železničních tratí ČR je na území některých katastrů ještě vymezena územní rezerva pro vysokorychlostní trať (VRT) Praha – Brno (přestože tato varianta není v současné době preferována). Územní plány obcí dále navrhuji rozvoj občanské vybavenosti, ploch sportu a rekreace v rozsahu úměrném velikosti konkrétní obce. Umožnění poměrně masivního rozvoje výroby, řemesel a služeb si na svém území odsouhlasily obce Hlízov, Žehušice (zahrnuje i rozvoj zahradnické a zemědělské výroby a těžby), Horka I a Rohozec. Nedílnou součástí rozvoje území je i rozvoj technické infrastruktury, který je plánován ve všech obcích. Realizován je nejčastěji návrhy výstavby kanalizací s ČOV a vodovodu, dále návrhy na zvýšení kapacity nebo navýšení počtu trafostanic a rozvodu vysokého napětí. Územní plány obcí také pojednávají problematiku veřejné a krajinné zeleně, přičemž nejvýraznější rozvoj veřejné zeleně navrhuji ÚP obcí Církvice a Zábोří nad Labem. Krajinná zeleň je omezena na návrhy doprovodné zeleně a zeleně s hygienickou či estetickou funkcí. Součástí všech dokumentací (vyjma US Chotusice) je i popis a schematický zákres prvků ÚSES.

Významný vliv na rozsáhlé území projektu má základna taktického letectva Čáslav (LZ Čáslav), která se v uplynulých letech postupně rozšiřovala a je pravděpodobné, jak vyplývá z jejího generelu (Generel LZ Čáslav, 2004), že i do budoucna bude nárokovat další zábory území (v generelu jsou plánovány další výkupy pozemků). Ze záměrů plánovaných k realizaci v období leden 2009 až prosinec 2010 je možné uvést: výstavbu úložiště materiálu pro mezinárodní jednotky, park techniky, heliporty, stanice BIOL, pozemní komunikace, parkové plochy a objekty ve veřejné zóně (tělocvična hřiště).

Novým fenoménem, který je v současné době předmětem zájmu vybraných obcí, je výstavba fotovoltaických elektráren. Návrhy výstavby elektráren na orné půdě vysokých kvalit byly determinovány v obcích Církvice, Hlízov a Svatý Mikuláš, naopak v Zábоří nad Labem je snaha na realizaci tohoto záměru využít nevyužívané prostory bývalého zemědělského areálu.

Obr. č. 2 Souhrn záměrů územně plánovacích dokumentací obcí zájmového území

Závěrem lze konstatovat, že v prostoru zájmového území byla navržena řada návrhových opatření, z nichž některá však nejsou tou neideálnější variantou vzhledem k udržitelnému rozvoji regionu. Vybrané rozvojové záměry mohou trvale a nevratně znehodnotit kvalitní zemědělské půdy (zábory pro novou výstavbu – satelitního typu, fotovoltaické elektrárny) a životní prostředí regionu (letišť, rozvoj výroby, těžby atd.) Některé záměry mohou narušit i historickou komponovanou krajinu Novodvorska, Kačiny, potažmo Krajinne památkové zóny Žehušicko a celkově tak negativně ovlivnit charakteristický ráz krajiny. V této souvislosti je nutné poukázat na to, že se studované materiály vůbec, nebo ve velmi malé míře věnují fenoménu komponovaného území jako takového. Dokumenty často nekonfrontují navrhovaná opatření s historickými krajinnými strukturami, které krajinu utvářely a dodnes ji spoluurčují. Dřívější komponovaná krajina byla rozvíjena s cílem vytvořit harmonickou a funkční krajinu, která by zároveň působila esteticky. Je nutno podotknout, že ne všechny návrhy ÚP mají stejný účel.

Na druhou stranu nelze popřít mnoho přínosů, které vybrané dokumenty prezentují. Z pohledu zpracovávaného projektu jsou samozřejmě nejdůležitější opatření navrhovaná v prostoru extravilánu obcí, opatření v ochraně přírody a krajiny, návrhy fragmentace rozsáhlých ploch orné půdy, opatření směřující k návratu doprovodné vegetace komunikací a jiné rozptýlené zeleně do krajiny. Mnohá návrhová opatření a cíle koncepčních a rozvojových dokumentů v oblasti investic do péče o krajinu a přírodu, v oblasti její ochrany a rozvoje jejích prvků je nutno podpořit. Proto, aby došlo k jejich realizaci, by však bylo vhodné tyto zájmy prosazovat více i na lokální úrovni, např. při zpracování územních plánů obcí, v jejich strategických plánech, tak při pozemkových úpravách.

Tab. č. 2: Celkové zhodnocení záborů ZPF pro novou výstavbu (pro rodinné a bytové domy, výrobu, obchod, služby a občanskou vybavenost, sport a rekreaci, vojenské prostory) v celém zájmovém území

Třída ochrany půdy	celkový zábor pro novou výstavbu (ha)	% celkového záboru	zábor pro novou výstavbu mimo zastavěné území (ha)	% záboru mimo zastavěné území
I.	73,85	31,66	68,44	34,44
II.	27,07	11,60	16,29	8,20
III.	1,89	0,81	1,63	0,82
IV.	128,60	55,13	111,62	56,17
V.	1,87	0,80	0,75	0,38
Celkem	233,28		198,73	

I. třída ochrany zemědělského půdního fondu - bonitně nejceněnější půdy v jednotlivých klimatických regionech, převážně na rovinatých nebo jen mírně sklonitých pozemcích, které je možno odejmout ze zemědělského půdního fondu pouze výjimečně, a to převážně pro záměry související s obnovou ekologické stability krajiny, případně pro liniové stavby zásadního významu

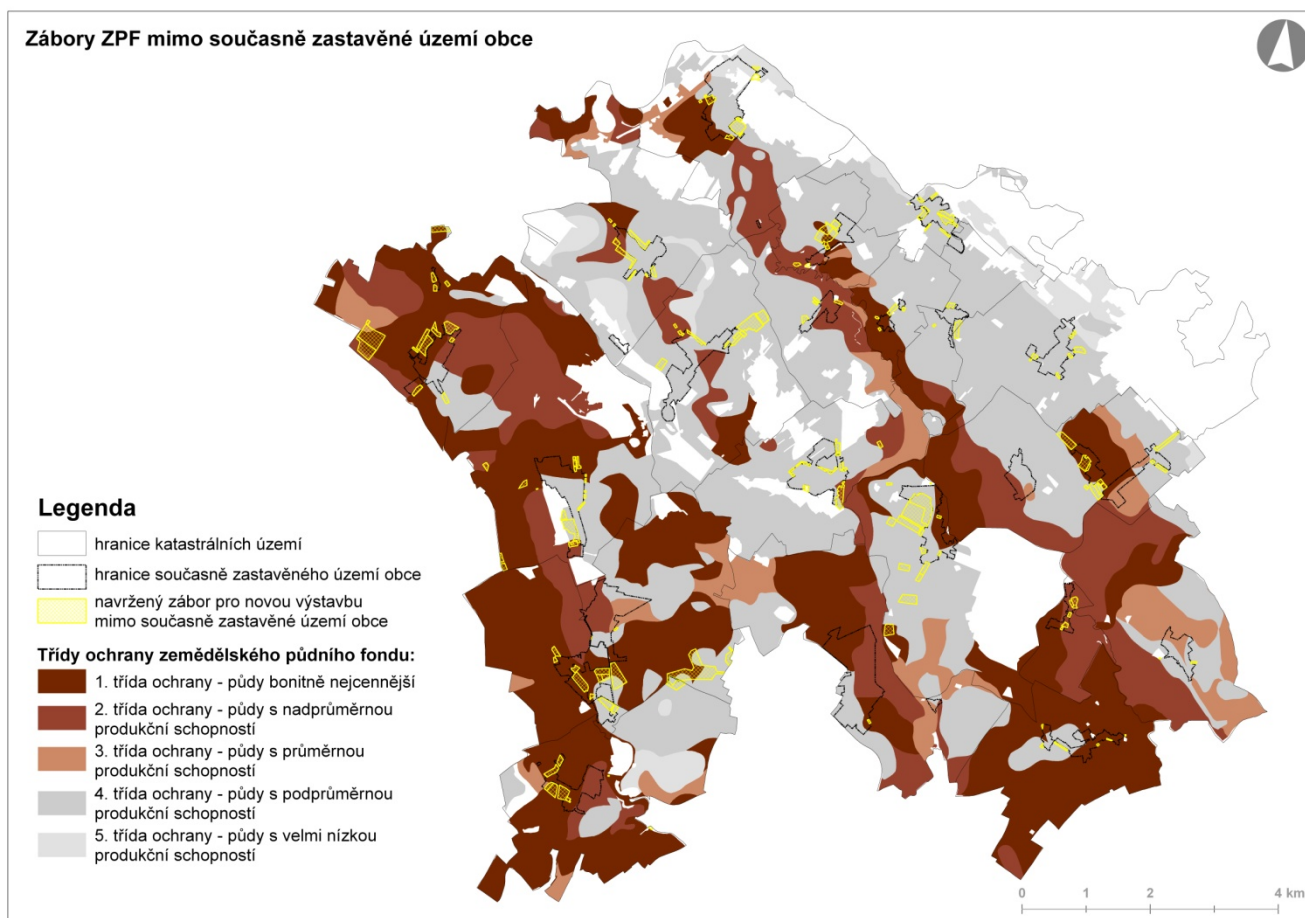
II. třída ochrany zemědělského půdního fondu - zemědělské půdy, které mají v rámci jednotlivých klimatických regionů nadprůměrnou produkční schopnost. Ve vztahu k ochraně zemědělského půdního fondu jde o půdy vysoce chráněné, jen podmíněně odnímatelné ze ZPF a to s ohledem na územní plánování, jen podmíněně využitelné pro stavební účely

III. třída ochrany zemědělského půdního fondu - v jednotlivých klimatických regionech se jedná převážně o půdy vyznačující se průměrnou produkční schopností, které je možné využít v územním plánování pro výstavbu a jiné nezemědělské způsoby využití.

IV. třída ochrany zemědělského půdního fondu - zahrnuje v rámci jednotlivých klimatických regionů převážně půdy s podprůměrnou produkční schopností, jen s omezenou ochranou, využitelné pro výstavbu a i jiné nezemědělské účely.

V. třída ochrany zemědělského půdního fondu - sdružuje zbývající bonitované půdně ekologické jednotky (BPEJ), které představují půdy s velmi nízkou produkční schopností, jako jsou mělké půdy, hydromorfní půdy, silně skřetovité a silně erozně ohrožované. Tyto půdy jsou většinou pro zemědělské účely postradatelné. Lze připustit i jiné, efektivnější, využití než zemědělské. Jedná se zejména o půdy s nízkým stupněm ochrany, s výjimkou vymezených ochranných pásem a chráněných území.

Obr. č. 3 Zábory zemědělského půdního fondu mimo současně zastavěné území obce na podkladu znázorňujícím kvalitu půd

V.3. Participace s veřejností při plánování rozvoje území

V rámci řešeného projektu byly v průběhu roku 2008 zorganizovány celkem 3 pracovní dílny s veřejností (zámek Kačina, ZŠ Nové Dvory, ZŠ Žehušice) a v prvním pololetí 2009 byla uskutečněna 1 pracovní dílna s veřejností na obecním úřadě v Záběhově nad Labem.

Vyhodnocení pracovní dílny na zámku Kačina

Pracovní setkání s veřejností bylo zorganizováno v první červnovou neděli dopoledne při příležitosti konání Letních Chotkovských slavností na zámku Kačina. Program akce sestával z představení výzkumného projektu a z diskusní části s účastníky, při níž se moderátor dotazoval na silné stránky regionu, problémy v území a vize účastníků o budoucím rozvoji regionu, v němž žijí či pracují. Druhá část setkání byla věnována práci nad mapou, kdy účastníci měli možnost přímo lokalizovat diskutované náměty v mapě. Na závěr akce moderátor vyzval účastníky k vyhodnocení a ke zpětné vazbě ze setkání, při níž byly zmiňovány klady a nedostatky akce či náměty pro příště.

Akce se zúčastnilo celkem 11 účastníků, z nichž 9 bylo ochotno na sebe zanechat kontakt, a eventuálně se aktivně podílet na budoucích dílnách. Dílna proběhla podle plánovaného programu celkem bezproblémově. Účastníci se aktivně zapojovali do diskuse a velmi dobře spolupracovali s moderátorem. Na pracovní dílnu přišlo však relativně málo účastníků. Pravděpodobně to bylo způsobeno výběrem termínu a času pořádané akce. Prvotním záměrem organizačního týmu bylo spojit pracovní dílnu s nějakou kulturní akcí, která by mohla pro návštěvníky být atraktivní a přispět tak ke zvýšení počtu účastníků i na pracovní dílně. Samotná

pracovní dílna proto předcházela zámeckým slavnostem, na něž pak měli účastníci pracovní dílny vstup zdarma. Pro mladé rodiny bylo po dobu konané akce zajištěno hlídání dětí. Této nabídky však nikdo nevyužil.

Vyhodnocení pracovní dílny v základních školách v Nových Dvorech a v Žehušicích

Druhá a třetí dílna projektu proběhla na podzim 2008 v základních školách obcí Nové Dvory a Žehušice. Obě dílny byly organizovány v podvečer pracovního dne. Součástí obou akcí byl doprovodný program, a to soutěžní výstava žákovských prací. Nejlepší výtvarné práce byly v průběhu akce vyhlášeny a výherci oceněni cenami. Program dílen měl mírně odlišné schéma od první červnové dílny, sestával z představení výzkumného projektu, na něž navázala metoda ECOVAST „Jak se obeznámit s krajinou“, 2002 a posléze facilitovaná debata podle schématu: silné stránky (silná a oblíbená místa v krajině), problémy v území a vize regionu. Po přestávce byla realizována druhá, hodnotící, část metody ECOVAST. Závěrem byly opět obě akce vyhodnoceny a připomínky účastníků zaznamenány.

Obou akcí se zúčastnilo něco přes 40 účastníků, tedy poměrně velké množství občanů. Zájem byl vysoký, protože akce byly spoluorganizovány se starosty a místostarosty obcí a také díky doprovodnému programu akce. Autory oceňovaných výtvarných prací ve většině doprovodili jejich rodiče ev. prarodiče, kteří nezanedbatelně rozšířili řady účastníků. Oslovení představitelů obcí ke spolupráci na organizaci akce se ukázalo jako velmi dobrý tah, mimo jiné i proto, že obě obce vytipovaly a pozvaly desítku potenciálních účastníků.

První část programu dílny proběhla podle plánovaného programu celkem bezproblémově, druhé části, která následovala po přestávce, se zúčastnil poněkud menší počet účastníků, což bezesporu ovlivnilo výsledky realizované metody zjišťování krajinných charakteristik. Účastníci se však po celou dobu setkání aktivně zapojovali do diskuse a velmi dobře spolupracovali s moderátorem.

Vyhodnocení pracovní dílny v Záboří nad Labem

Poslední z dosud realizovaných dílen proběhla letos v červnu v zasedací místnosti obecního úřadu v Záboří nad Labem. Akce byla rovněž organizována v podvečer pracovního dne podle programového schématu podzimních dílen v Nových Dvorech a Žehušicích.

Akce se zúčastnilo něco přes 20 účastníků, což je na obec velikosti Záboří nad Labem poměrně velký počet. Naplněna byla i kapacita zasedací místnosti obecního úřadu. Zájem o akci byl relativně vysoký, protože akce byla spoluorganizována obecním úřadem a místní školou, což se již při organizaci předchozích dílen dobře osvědčilo. Obě části dílny, před i po přestávce, proběhly podle plánovaného programu celkem bezproblémově. Účastníci se aktivně zapojovali do diskuse a velmi dobře spolupracovali s moderátorem.